

AİLEDE ANNE-BABA TUTUMLARININ ÇOCUĞUN KİŞİLİK VE BENLİK GELİŞİMİNDEKİ ROLÜ

Yrd.Doç.Dr. Mevlüt KAYA*

Doğduğu günden başlayarak çocuğun kişiliği önce ailesi, sonra okul ve yaşadığı çevredeki insanlar tarafından şekillendirilmektedir. Kişiliğin temelleri ilk 5-6 yılda aile ocağında atılmaktadır. Bu nedenle, çocuğun kişiliğinin gelişmesinde birinci derecedeki sorumluluğu anne-baba yüklenmektedir. Çocuğun kişiliğinin gelişmesinde sosyal çevre içinde en etkili olanı aile çevresidir.

Ailede anne-babanın, çocuğa karşı olan tutum ve davranışları, çocuğun kişiliğini biçimlendirmede önemli bir etkiye sahiptir. Çocuk, anne-babasını gözleyerek, onları model alarak ve taklit ederek gelişir.

Aile ve Ailenin Görevleri

Aile, anne-baba ve çocuklardan oluşan ve toplumun temelini meydana getiren sosyal bir kurumdur. Aile, toplumun temel taşıdır, toplumun en küçük birimidir. Vücut hücreler topluluğu olduğu gibi, toplum da ailelerden oluşur. Aile, toplum sisteminin öğeleridir. Bu sistemin iyi çalışması, toplumu meydana getiren ailelere bağlıdır. Aileler ne kadar sağlamısa, o toplum da o derece mükemmeldir.

Toplum kendi fonksiyonlarını daha çok aileler yoluyla yerine getirir. Ailenin başlıca görevleri şöyle sıralanabilir:

1. Toplumun devamını sağlama ve nüfusunu artırma.
2. Toplumun birikmiş kültürünü yeni nesillere aktarma.
3. Toplumun ekonomik faaliyetlerini yürütme.
4. Toplumun sağlık, dinlenme, sosyal kontrol ve güvenlik gibi fonksiyonlarını yerine getirme.
5. Aile fertlerinin fizyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını

* O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

karşılama.

6. Çocuğun bakımı, yetişmesi ve eğitimini sağlama.

7. Çocuklarını ailesine, kendisine, milletine ve vatanına faydalı bir kişi olarak yetiştirme.

8- Çocuğun sosyalleşmesi ve kişilik gelişimine yardımcı olma.

Ailenin, yukarıdaki fonksiyonlarına başkaları da eklenebilir. Ancak, ailenin en önemli görevinin, çocuğun eğitimi ve kişilik gelişimi üzerindeki görevi olduğu açıktır.

Kişilik ve Benlik

Kişilik, kalıtım ile getirilen özellikler ile çevrenin kişiye kazandırdığı özelliklerin tümüdür. Kişilik, bir insanın bedensel, zihinsel ve ruhsal tüm özelliklerini kapsar. Kişilik, insanın duygu, tutum ve davranışlarının örgütlenmiş, kalıplaşmış, alışkanlık haline gelmiş bütünüdür. Kişilik kavramı, bir insanı başkalarından ayıran özelliklerin tümünü, çevresine uyum sağlamak için geliştirdiği davranış biçimini belirtir.¹ Bir başka ifade ile kişilik, bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren, süreklilik gösteren kendine has ahenkli bir bütündür.²

Kişilik kavramı içerisinde, karakter, mizaç ve benlik kavramları yer alır. Mizaç, daha çok kalıtım ile belirlenen, kişiliğin duygusal özellikleridir. Çabuk kızmak, öfkelenmek, sıkiılganlıık, neşeli olmak, içedönük, dışadönük olmak gibi. Karakter ise, kişiliğin ahlaki yönüdür. Karakter, belli ahlak ölçülerine göre değerlendirilen kişilik yapısıdır. Karakterin oluşması, kalıttımdan çok sosyal çevrenin etkisindedir.

Kişiliğin öznel yanını ve özünü oluşturan benlik ise, insanın kendi kişiliğine ilişkin kanularının toplamı, insanın kendini tanıma ve değerlendirme biçimidir. Benlik, insanın kendi kişilik özellikleri, amaç ve beklentileri, yetenekleri, değer yargıları ve inançlarından oluşur.³ Kişinin ne olduğu, ne olmak istediği ve çevresince nasıl tanındığı konularındaki düşünce ve yargılarıdır.⁴ Benlik kavramı, kişinin çeşitli

¹ Atalay Yörükoğlu, Gençlik Çağı, Ankara. 1986, s.71.

² Feriha Baymur, Genel Psikoloji, İstanbul, s.225.

³ Özcan Köknel, Kişilik, İstanbul. 1982. s.27.

⁴ Mithat Enç, Ruhbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara, 1980, s.36.

özellikleri hakkında olumlu ya da olumsuz yönde geliştirdiği kendine özgü yargılarıdır. Kendi kişiliğine ilişkin kanıları ve kendini görüş tarzıdır. Kişinin içinde kendisini gözetleyen, yargılayan, değerlendiren ve davranışlarını düzene koyup onu yöneten bir güç olan benlik; “ben neyim, ben ne yapabilirim, değer yargılarımdır nedir, hayatta ne istiyorum” gibi soruların cevaplarından oluşur.⁵ Kişinin fiziksel ve sosyal çevresi ile olan etkileşimleri sonucu sahip olduğu kendine ait bir takım duygu, değer ve kavramlar sistemidir.⁶

İnsan kim olduğunu, amacının ne olduğunu, ne yapabileceğini, nelere değer verip, inanıp bağlanacağı gibi sorularına cevap arayarak, kendini görüş ve kişiliğini algılayış biçimi olan benliğini tanır.

Çocuğun Benlik Kavramının Oluşmasında Anne-Babanın Rolü

Bir insanın, kendisini ve çevresini algılayış biçimi olan benlik kavramı, onun genel tutum ve davranışlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Çünkü, insan, çevresini ve kendini algıladığı biçimde tepkide ve davranışta bulunur. Genellikle insan nasıl düşünüyorsa öyle davranır. Her kişi çevreyi kendi görüş açısından kendine özgü bir biçimde algılar. Bu nedenle, benlik kavramı, kişinin davranışlarının temeli ve belirleyicisidir.

Benlik kavramı ile kişinin ruh sağlığı arasında da yakın bir ilişki vardır. Olumlu bir benlik kavramı geliştiren kişinin ruh sağlığı da yerinde demektir.

Benlik kavramı, çocuğun kendini başkalarından ilk ayırmaya başladığı iki yaş civarında gelişmeye başlar. Yirmi yaşlarına doğru iyice belirginleşir, kişinin hayatı boyunca gelişmesine devam eder ve gittikçe artan bir netlik kazanır.

Cooley, Mead ve Sherif gibi sosyologlar, benlik kavramına sosyolojik açıdan yaklaşmışlar ve benliğin bireyin toplumsallaşma süreci içinde ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir.⁷ Cooley, kişinin toplum içindeki diğer insanlarla etkileşimde bulunurken oluşan benliğini (ayna

⁵ Baymur, a.g.e., s.268.

⁶ Hasan Tan, “Akademik Psikolojide Ego ve Benlik (Self) Kavramı” Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, C:2/1, Ankara, 1970, s.15.

⁷ Tan, a.g.m., s.4.

benlik) kavramı ile açıklamaya çalışmıştır. Mead'e göre çocuk, toplumsallaşma süreci içinde yetişkinlerin davranışlarını gözleyerek, onların tutum ve davranışlarını benliğine katar. Çocuk önce yakın çevredekilerin, yani anne ve babasının, sonra geniş insan grupları ile etkileşime girerek, kendine karşı gösterdikleri tutum ve davranışlarını kendi kişiliğinde içselleştirip özümler. Cooley ve Mead gibi Sherif de benliği, çocuğun anne-babası, öğretmeni ve arkadaşlarının tükenmez etkileri sonucunda meydana gelmiş bir sosyal ve psikolojik değerler sistemi olarak tanımlar.

Kişinin geliştirdiği benlik kavramı hem kalıtım hem de çevrenin eseridir. Benlik kavramının oluşmasında sosyal çevrenin, özellikle çocuk için önemli olan kişilerin, anne-babanın etkisi büyüktür. Çocuk, kendisi ile ilgili olarak zihninde çizdiği kendi görünümü olan benlik kavramını, öncelikle anne-baba, kardeş ve arkadaşlarından öğrenir. Bu öğrenme süreci, bebeklikten itibaren başlar. Çocuk ilk benliğini aile ortamında geliştirir. Ailede, çocuk için ilk model kişiler anne-babadır.

Çocuk kendini anne-baba, öğretmen ve arkadaş gibi kişilerin kendisine olan etkilerine göre kendisini değerlendirir. Sosyal çevredeki bu kişilerin kendisine ait yakıştırmalarını kişiliğine katar, giderek kendisini onların gördüğü gibi görmeye, algılamaya başlar. Kendisi için önemli olan bu kişilerin tanımladığı ve değerlendirdiği gibi tanımlandırıp değerlendirir. Çevredeki kişiler, örneğin anne-baba, kardeş, arkadaş ve öğretmenleri kendisine karşı olumlu sıfatlar yakıştırıyorlarsa olumlu bir benlik kavramı, olumsuz sıfatlarla hitap ediliyorlarsa olumsuz bir benlik kavramı geliştirir. Olumsuz bir benlik kavramı geliştiren çocukta, kendisine karşı güvensizlik duygusu gelişir. Kendine karşı benlik saygısı azalır. Çocuk kendisini olumsuz değerlendirerek, kendinden memnun olmaz. Çocuğun kendisine karşı olumlu bir benlik kavramı geliştirmesi ve benlik saygısının yüksek olması için çocuğun içinde bulunduğu ailede kişiler arasındaki ilişkilerin güven verici, saygı, sevgi, hoşgörü ve esnek bir yaklaşımda olması gerekir.

Çocuk, anne-babasıyla olumlu ilişkiler kurabilmişse yeteneklerini tanır, geliştirir ve kendi hakkında olumlu kanaatlara ulaşabilir. Bu ilişki olumsuz olursa, çocuk sürekli engelleneceği için yeterli bir benlik

gelişimine sahip olamayacağı düşünülebilir.⁸

Ailede anne-babanın aşırı baskıcı ve otoriter tutum içinde olmaları, çocuğun benlik saygısını, yani kendine değer verişini azaltır. Çünkü, benlik saygısı, çocuğun fikirlerine değer verilen, sözleri dinlenen, anne-babasından destek gören, başka bir deyişle, insan olarak kendisine değer verilen bir ortamda ancak filizlenir ve gelişir. Çocuğu olduğu gibi kabul eden, onu destekleyip teşvik eden anne-baba çocuğun olumlu bir benlik kavramı ve benlik saygısı geliştirmesine yardımcı olabilir.⁹

Benlik kavramı üzerinde yapılan araştırmalarda, anne-babasının tutumunu demokratik olarak algılayan öğrencilerin benlik kavramı düzeylerinin; anne-babasını aşırı koruyucu, otoriter ve ilgisiz algılayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.¹⁰ Otoriter tutum ve özellikle çocuklara karşı ilgisiz tutum çocuğun olumsuz bir benlik kavramı geliştirmesine neden olmaktadır. Anne-babaların çocuğa güven, cesaret, sevgi ve övgü vereceğine; onu reddetmesi, sürekli eleştirmesi ve yermesi onun kendine saygı geliştirmesini engellemekte, aşağılık duygusu geliştirmesine neden olmaktadır.¹¹ Anne-babanın çocuğa karşı olan itici tutumları çocuğun kendisini değersiz bulmasına yol açmaktadır.¹²

Anne-baba tutumlarının, çocuğun benlik kavramı üzerinde etkileri olduğu gibi genel olarak kişiliği üzerinde de etkisi olmaktadır.

Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişiliği Üzerindeki Etkileri

Anne-babanın çocuğuna karşı olan tutumları genel olarak "demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve ilgisiz" olmak üzere dört grupta incelenmektedir. Kuşkusuz, bu sayılan tutumlar dışında başka tutumlardan da söz edilebilir. Değişik anne-baba tutumları, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde farklı şekillerde etki bırakmaktadır.

⁸ Kurtman Ersanlı, Benliğin Gelişimi ve Görevleri, Samsun, 1991, s.26.

⁹ Haluk Yavuzer, Ana-Baba ve Çocuk, İstanbul, 1995, s.41.

¹⁰ Mevlüt Kaya, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Tasarımı, (Yük.Lis.Tezi), Samsun, 1988, s.92.

¹¹ Clifford T. Morgan, Psikolojiye Giriş, Ankara, 1984, s.323.

¹² Engin Geçtan, İnsan Olmak, İstanbul, 1986, s.34.

1. Demokratik Anne-Baba Tutumu

Çocuklarını seven ve benimseyen, ilişkileri sevgi ve saygıya dayanan, sorunları konuşup danışarak çözümlleyen anne-babalardır. Bu tutuma sahip anne-babalar, çocuklarına karşı hoşgörü sahibi, çocuklarını destekleyen, bazı sınırlamalar dışında isteklerini diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin verirler.¹³ Ailede gerginlik yerine, ılımlı, sıcak bir hava vardır. Çocuklara söz hakkı tanınmıştır. Ailede belli kurallar vardır. Ancak, bu kurallar dayakla, baskıyla, korkutmayla sürdürülmez; gönüllü benimsenmesi söz konusudur. Amaç, çocuğu sindirmek değil, sorumluluk duygusu kazandırmaktır.¹⁴

Demokratik aile ortamında güven verici, destekleyici ve normal sınırlar içinde hoşgörü vardır. Çocuğun duygu ve düşüncelerine saygı duyulur. Çocuğun da ailede söz hakkı vardır. Ailede çocuğa değer verilir, çocuk olduğu gibi kabul edilir. Çocuk, en az anne-baba kadar ailenin değerli bir üyesidir. Çocuk, yeterli sevgi ve şefkat görür. Çocuğun ilgisi, ihtiyaç ve yetenekleri göz önünde tutulur. Anne-baba, çocuğun kendini gerçekleştirmesine ve bağımsızlık kazanmasına yardımcı olur. Böylece çocuk, kendi kararlarını kendisinin vermesi alışkanlığını kazanır.

Demokratik aile ortamında yetişen çocuklar, girişim yeteneğine sahip olurlar. Kendine güvenli, kendi kendine karar verip, sorumluluk taşımasını öğrenirler.¹⁵ Kendi kendini yönetebilen, iç kontrole sahip bir insan olur. Sağlıklı ve dengeli bir kişilik geliştirir. Çocuklarda, olumlu duygusal, sosyal ve zihinsel gelişmeye yol açar.

Demokratik bir tutumun bulunduğu aile ortamında, çocuğa küçük yaşlardan itibaren belli sınırlar içinde özgürlük verilmesi, ona kendisiyle ilgili konularda kararlar verebilme imkanının sağlanması, çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesine; dışa-dönük, aktif, girişimci ve liderlik özelliklerine sahip, kişiler arası etkili ilişkiler kurabilen bir kişi olarak yetişmesini sağlamaktadır.¹⁶ Ancak çok aşırı hoşgörü,

¹³ Yavuzer, a.g.e., 1995, s.33.

¹⁴ Yörükoğlu, a.g.e., 1986, s.140.

¹⁵ Yavuzer, a.g.e., s.34.

¹⁶ Gülden Bilal, "Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi" Eğitim ve Bilim Dergisi, C:11/62, Ankara, 1986, s.58.

çocuğu bencil yapmakta, hep kendisine hizmet yapılmasını istemektedir.

2. Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu

Çocuğa büyük bir sevgi ile bağlanmış, çok kollayıcı olan anne-baba tutumudur. Bu tutumda anne-baba gerektiğinden fazla kontrol ederek aşırı özen gösterir. Çocuğun her istediği yerine getirilir.

Aşırı derecede koruyucu olan ailelerde yetişen çocuklar, bağımlı, kendine güveni olmayan, duygusal problemleri olan bir kişi olabilir.¹⁷

Aşırı koruyucu yaklaşım, çocuğun kendi kendisini yöneten bir kişi olmasını engeller. Çocuğun bir yanlışlık yapacağından korkarak üzerine aşırı derecede titreme, onun yerine işleri anne-babasının yapması çocuğun bağımsız bir kişilik gelişimini güçleştirir. Çocuğun kendi kendisine yetmesine imkan vermez. Çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesi için, anne-babaların çocuğun kendi işlerini kendisinin yapmasına, kendi kararlarını kendisinin vermesine fırsat sağlamalıdır. Böylece çocuk, kendine güven sağlayacak, kendi kendini yönetebilen bağımsız bir kişilik geliştirebilecektir.

Aşırı koruyucu tutum çocuğun sosyal gelişimini ve uyumunu da zedeler. Bencil bir kişilik geliştirmesine neden olur. Çocuk, kendini gruba kabul ettirmek için toplum-dışı ve isyankar davranışlara başvurabilir.

3. Aşırı Otoriter Anne-Baba Tutumu

Çocuğu sürekli kontrol altında tutan, kurallara sıkı sıkıya uymasını bekleyen anne-baba tutumudur. Çocuk, sıkı bir kontrol ve baskı altındadır. Çocuğun kurallara sıkı sıkıya uyması gerekir. Kurallara uymazsa çocuğa ağır cezalar verilir. Çocuk, anne-babaya boyun eğer.¹⁸

Otoriter ve baskıcı anne-baba, disiplin yönteminde genellikle cezaya başvurur. Katı ve sıkı tutumda, genel olarak verilen cezanın suç ile orantısı yoktur. Bazen aşırı olabilir. Dövme, azarlama, bağırma, korkutma, kınama ve ayıplama en sık rastlanan ceza çeşitleridir.¹⁹

¹⁷ Haluk Yavuzer, "Yaygın Ana-Baba Tutumları" Ana-Baba Okulu, İstanbul, 1990, s.117.

¹⁸ Atalay Yörükoğlu, Çocuk Ruh Sağlığı, Ankara, 1982, s.150.

¹⁹ Oya Tuncer, "Çocuk, Aile ve Çevresi" Çocuk ve Eğitim, Ankara, 1980, s.22.

Otoriter ailelerde, çocuğun duygu ve düşüncelerine fazla önem verilmez. Ailede ilişkiler gergindir. Çocuk, anne-babadan çekinir. Attığı her adımda, yaptığı her işte yanlış yapma korkusu vardır. Çünkü, en küçük bir yanlış cezalandırılır.

Aşırı otoriter katı tutum, çocuğu bunalımlı, ürkek ve korkak bir kişi olarak yetiştirmektedir. Bu tutum altında büyüyen çocuklar, diğer insanlarla ilişki kurmakta güçlük çekmektedirler. Çocukta aşağılık duygusu gelişebilmekte ya da isyankarlık görülebilmektedir.²⁰ Ayrıca, yapılan araştırmalarda demokratik anne-baba tutumunun bireyin kendini gerçekleştirmesini olumlu, otoriter anne-baba tutumunun ise olumsuz yönde etkilediği anlaşılmaktadır.²¹

Baskıcı anne-babaların çocukları, kendilerine güven duygusu geliştirememektedir. Aşırı baskı ve disiplin, çocuğu içe-dönük, güvensiz ya da kinci, saldırgan yapabilmektedir. Bu tutum, çocuğu suça yöneltebilir. Çocuk okuldan, evden kaçabilir.²² Bu tutum, çocuğun kendisine saygısını azaltır, mutsuzluğa ve içe kapanıklığa yol açabilir. Baskıcı disiplin ve otoriter tutum, çocuğu pasif bir kişilikle yetiştirerek, çocuğun girişimci olmasını engeller. Çocuk, dar kalıplar içersine sokularak, çocuğun güdümlü bir kişilik geliştirmesine neden olur. Çocuk, nazik, dürüst ve dikkatli olmasına karşılık, çekingen, başkasının etkisinde kolay kalabilen, aşırı duyarlı bir yapıya sahip olabilir.²³

Kısaca, çocuğun içten sevgi ve saygı görmediği otoriter aile ortamı, çocuğun kendisine güven duygusunu engellemekte, dış otoriteye bağımlılık geliştirerek içe kapanık, çekingen bir kişi olarak yetiştirmektedir. Bu aile ortamlarında yetişen çocuklarda büyük ölçüde iç çatışmalar ve nörotik problemler görülmektedir.²⁴ Ayrıca, bu ailelerde sık başvurulan ceza ve dayak, çocuğun kişiliği üzerinde ve ruhsal durumunda derin yaralar açabilmektedir.

²⁰ Haluk Yavuzer, Çocuk Psikolojisi, İstanbul, 1987, s.141.

²¹ Yıldız Kuzgun, "Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi" Aile Yazıları-3; Birey, Kişilik ve Toplum, Ankara, 1990, s.73.

²² J. Jeffries Mc. Whirter ve Nilüfer Voltan-Acar, Çocukla İletişim, Ankara, 1985, s.101.

²³ Yavuzer, a.g.e., 1990, s.118.

²⁴ Bilal. a.g.m., s.58.

4. İlgisiz Anne-Baba Tutumu

Bu tutum, çocuğa karşı ilgisiz, çocuğun maddi ve manevi ihtiyaçlarına karşı duyarsız, sevgi ve şefkati yetersiz, kontrolü gevşek anne-baba tutumudur. Bu tür ailelerde disiplin yok denecek kadar gevşektir. Çocukları yönlendirme ve kontrol söz konusu değildir. Çocukların davranışları sınırlandırılmaz. Çocuklar kendi hallerine bırakılmıştır. Anne-baba umursamaz bir tutum içindedir. Çocuk, ilgi ve sevgiden yoksundur.

İlgisiz ve kayıtsız anne-baba, çocuğu kendi başına yalnız bırakır, onun ihtiyaçlarını görmemezlikten gelir. Çocuk ile anne-baba arasında iletişim kopukluğu söz konusudur, çocuk ailede dışlanır.²⁵ Çocuğun ailede dışlanması, istenilmemesi, sevilmemesi ve ilgisiz kalınmasının bir çok psiko-sosyal nedenleri vardır. Çocuğun kişiliği üzerinde en çok olumsuz etkiler bırakan anne-baba tutumu, çocuğa karşı ilgisiz ve sevgisiz davranmadır.

İlgisiz veya gevşek anne-baba tutumu, çocukların kin, düşmanlık ve endişe duygularına kapılmasına neden olmakta; kavgacı, isyankar, saldırgan ve suç işlemeye eğilimli olabilmektedir.²⁶ Ayrıca, ilgisiz anne-baba tutumu çocuğun kendine güvensiz ve olumsuz bir benlik kavramı geliştirmesine neden olmaktadır.²⁷ İlgisiz çocuk, kendini boşlukta hissedip, kendi kendini yönlendiremeyebilir. Başı boş olarak kendine ve çevresine zararlı hale gelebilir.

Bazı anne-babaların, çocukla olan ilişkilerinde belli prensipleri yoktur. Dengesiz ve tutarsız bir tutum gösterirler. Bazen aşırı hoşgörölü, bazen sınırlandırıcı ve cezalandırıcıdır. Bu tutum da, çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Çocuk neyin iyi neyin kötü olduğuna karar veremez. Anne-baba, o anki kendi psikolojik durumuna göre davranır.

Sonuç

Çocuğun gelişen kişiliği ve benliği üzerinde anne-baba tutumları güçlü bir etkiye sahiptir. Bu etkinin sağlıklı ya da sağlıksız oluşu, anne-babanın tutumunun çeşidine bağlı olmaktadır. Anne-babanın otoriter tutumu, çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesine izin vermez.

²⁵ Yavuzer, a.g.e., 1995, s.33.

²⁶ Refia Uğurel Şemin, Ruh Sağlığı, İstanbul, 1979, s.89.

²⁷ Kaya, a.g.e. s.91.

Demokratik tutum, çocuğun kendi kendine karar verme yetkisini ve sorumluluk duygusunu kazandırır. İlgisiz tutum ise, çocuğu boşlukta bırakmaktadır. Çocuğun kişilik ve benlik kavramının gelişmesinde otoriter ve ilgisiz tutuma göre, demokratik tutum daha çok olumlu bir etki yapmaktadır. Çocuk için iyi anne-baba tutumu, ne tam serbest, ne de sert ve baskıcı olmayan; bu tutumların dengeli bir karışımı olan tatlı-sert bir tutumdur. Tutarlı, dengeli sevgi ve ilgi çocuğun kendine güvenini ve benlik saygısını yükseltir. Anne-babalar, çocukların hayattaki tutumları, inançları, değerleri, benlik kavramları ve kişilik özellikleri için birinci derece referans kaynaklarıdır.

KAYNAKLAR

- Baymur, Feriha. **Genel Psikoloji**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1985.
- Bilal, Gülden. "Demokratik ve Otoriter Olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocukların Uyum Düzeylerine Etkisi", **Eğitim ve Bilim Dergisi**. Cilt:11, Sayı:62, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayını, 1986, ss.53-61.
- Enç, Mithat. **Ruhbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1980.
- Ersanlı, Kurtman. **Benliğin Gelişimi ve Görevleri**, Samsun: 1991.
- Geçtan, Engin. **İnsan Olmak**, İstanbul: Adam Yayınları, 1986.
- Kaya, Mevlüt. **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Tasarımı** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988.
- Köknel, Özcan. **Kişilik**, İstanbul: Altın Kitaplar Yayını, 1982.
- Kuzgun, Yıldız. "Ana-Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi", **Aile Yazıları -3; Birey, Kişilik ve Toplum**, Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1990, ss.65-78.
- Morgan, Clifford T. **Psikolojiye Giriş**, (Çev: H. Arıcı ve diğer.) Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1984.
- Şemin, Refia Uğurel. **Ruh Sağlığı**, İstanbul: 1979.
- Tan, Hasan. "Akademik Psikolojide Ego ve Benlik (Self) Kavramı, **Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, Cilt:2, Sayı:1, Ankara: 1970, ss.3-16.
- Tuncer, Oya. "Çocuk, Aile ve Çevresi", **Çocuk ve Eğitim**, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, 1980, ss.1-44.
- Whirter, J.Jeffries Mc. ve Nilüfer Voltan-Acar. **Çocukla İletişim**, Ankara: Nüve Matbaası, 1985.
- Yavuzer, Haluk. **Ana-Baba ve Çocuk**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995.
- Yavuzer, Haluk. "Yaygın Ana-Baba Tutumları", **Ana-Baba Okulu**,

İstanbul: Remzi Kitabevi, 1990, ss.105-122.

Yavuzer, Haluk. **Çocuk Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1987.

Yörükoğlu, Atalay. **Gençlik Çağı**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1986.

Yörükoğlu, Atalay. **Çocuk Ruh Sağlığı**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1982.